

**URBANISTIČNI INŠTITUT REPUBLIKE SLOVENIJE
LJUBLJANA, TRNOVSKI PRISTAN 2**

ALEKSANDER JAKOŠ, univ. dipl. geogr

STROKOVNE PODLAGE DEMOGRAFSKE ŠTUDIJE

DIREKTORICA

doc. dr. Kaliopa Dimitrovska Andrews

LJUBLJANA, FEBRUAR 2004

NAROČNIK:
MESTNA OBČINA NOVO MESTO
OBČINSKA UPRAVA
Oddelek za prostorsko planiranje
Seidlova cesta 1
8000 Novo mesto
Pogodba št.: 350-03-14/2003-1904
Datum: 27. 1. 2004

NALOGA:
STROKOVNE PODLAGE DEMOGRAFSKE ŠTUDIJE

Odgovorni predstavnik naročnika:
Igor Merlin, univ. dipl. inž. arh.

IZVAJALEC NALOGE:
Urbanistični inštitut Republike Slovenije
Trnovski pristan 2,
1000 Ljubljana

Odgovorni vodja naloge in predstavnik izvajalca:
Aleksander Jakoš univ. dipl. geogr.

Raziskovalna skupina:
Igor Bizjak, univ. dipl. inž. arh.
Aleksander Jakoš, univ. dipl. geogr.

VSEBINA

UVOD

DOSEDANJI DEMOGRAFSKI RAZVOJ

NOVEJŠI DEMOGRAFSKI RAZVOJ MESTNE OBČINE NOVO MESTO

VREDNOTENJE DEMOGRAFSKEGA POTENCIALA MO NOVO MESTO

VREDNOTENJE DEMOGRAFSKEGA POTENCIALA OBMOČJA UZ NOVO MESTO

PRIPRAVA KOEFICIENTOV RODNOSTI IN UMRLJIVOSTI

PROJEKCIJE PREBIVALSTVA

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA MO NOVO MESTO ZA

OBDOBJE 2003 - 2030

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO

ZA OBDOBJE 2003 – 2010

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA MO NOVO MESTO OB PREDPOSTAVKI

POZITIVNEGA MIGRACIJSKEGA SALDA 300 PREBIVALCEV LETNO V

OBDOBJU 2003-2010

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO OB PREDPOSTAVKI

POZITIVNEGA MIGRACIJSKEGA SALDA 250 PREBIVALCEV LETNO V

OBDOBJU 2003-2010

PROJEKCIJI PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA MO NOVO MESTO IN OBMOČJE

UZ NOVO MESTO ZA OBDOBJE 2010-2030

DEMOGRAFSKI POLOŽAJ MO NOVO MESTO IN OBMOČJA UZ NOVO MESTO V

REGIJI IN SLOVENIJI

POVZETEK DEMOGRAFSKIH STROKOVNIH PODLAG S Poudarkom NA OBMOČJU

URBANISTIČNE ZASNOVE NOVO MESTO

VIRI IN LITERATURA

DATOTEKA: TEKST2.DOC

PRILOGE:

NARAVNO IN SELITVENO GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALCEV V SLOVENIJI V

OBDOBJU 1995-2002 ; NARAVNO IN SELITVENO GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALCEV V

MO OBČINI NOVO MESTO V OBDOBJU 1999-2002 (1994 - 1998)

DATOTEKA: TABELA1.XLS

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA MO NOVO MESTO ZA

OBDOBJE 2003 - 2030

DATOTEKA: PROJBOCNR.XLS

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO

ZA OBDOBJE 2003 – 2030

DATOTEKA: PROJUZNR.XLS

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA MO NOVO MESTO OB PREDPOSTAVKI

POZITIVNEGA MIGRACIJSKEGA SALDA 300 PREBIVALCEV LETNO V OBDOBJU

2003-2010

DATOTEKA: PROJBOCMIGR.XLS

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO OB PREDPOSTAVKI

POZITIVNEGA MIGRACIJSKEGA SALDA 250 PREBIVALCEV LETNO V OBDOBJU

2003-2010

DATOTEKA: PROJUZMIGR.XLS

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA MO NOVO MESTO ZA

OBDOBJE 2010-2030 (IZHODIŠČE: ocena števila in starostnospolne sestave prebivalstva

30.6.2010 dobljena iz projekcije prebivalstva za obdobje 2003-2010 ob predpostavki pozitivnega migracijskega salda 300 prebivalcev letno)

DATOTEKA: PROJBOCMIGRNR.XLS

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO

ZA OBDOBJE 2010-2030 (IZHODIŠČE: ocena števila in starostnospolne sestave prebivalstva

30.6.2010 dobljena iz projekcije prebivalstva za obdobje 2003-2010 ob predpostavki pozitivnega migracijskega salda 250 prebivalcev letno)

DATOTEKA: PROJUZMIGRNR.XLS

STROKOVNE PODLAGE DEMOGRAFSKE ŠTUDIJE

UVOD

Nekdanja »velika« občina Novo mesto je bila ustanovljena 25. 11. 1980 (UL 28/80). Merila je 760 kvadratnih kilometrov v njej pa je bilo kar 326 naselij (največ v Sloveniji). Z uveljavitvijo nove lokalne samouprave je bila 6. 11. 1994 (UL 60/94 in UL 69/94) ustanovljena občina Novo mesto, ki je bila že manjša (240 naselij). Sedanja Mestna občina Novo mesto je bila ustanovljena 22. 11. 1998 (UL 56/98). Velika je 298,5 kvadratnih kilometrov in v njej leži 133 naselij. Občina ima 39 katastrskih občin, 362 popisnih okolišev, 202 statistična okoliša in 11 369 hišnih števil. Glede na nekdanjo »veliko« občino Novo mesto se je torej sedanja občina zmanjšala za več kot polovico tako glede površine kot števila naselij. To pa ne velja za število prebivalcev saj je na primer ob popisu prebivalstva leta 1991 samo v naselju Novo mesto (22 333 prebivalcev) živel 38% vsega prebivalstva občine (58 970 prebivalcev).

Ob popisu prebivalstva leta 2002 je v MO Novo mesto živel 40 925 prebivalcev (moški 20 017; ženske 20 908). Na kvadratni kilometer je tako živel v povprečju 132 prebivalcev, kar bistveno presega slovensko povprečje (malo pod sto). Prebivalstvo je živel v 13 796 gospodinjstvih (povprečna velikost 2,9 prebivalca na gospodinjstvo nekoliko presega slovensko povprečje – 2,8). V občini je 16 456 stanovanj. Povprečno število stanovanj na stavbo s stanovanji je 1,5 (slovensko povprečje je 1,7, kar pomeni da ima MO Novo mesto več stanovanj v individualnih hišah od slovenskega povprečja).

Glavni namen študije je ocena sedanjega demografskega položaja MO Novo mesto, območja UZ Novo mesto ter ocena bodočih demografskih sprememb ob različnih predpostavkah.. Ocena je narejena s pomočjo projekcij prebivalstva ob upoštevanju enoletne starostno spolne sestave prebivalstva in starostno spolno specifičnih koeficientov umrljivosti in starostno specifičnih koeficientov rodnosti. Izdelali smo projekciji prebivalstva po naravni rasti za občino in območje Urbanistične zasnove do leta 2030, ter za obe entiti tudi projekciji, ki predpostavljata pozitivni migracijski saldo v obdobju 2003 - 2010 (MO 300 ; UZ 250). Kako bi tako priseljevanje vplivalo na demografski potencial obeh območij smo preverili s projekcijama po naravni rasti za obdobje 2010 – 2030. Naloga predstavlja demografske strokovne podlage za izdelavo Urbanistične zasnove območja UZ Novo mesto.

DOSEDANJI DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Razlike med starostno spolnimi koeficienti rodnosti in umrljivosti med posameznimi deli Slovenije so majhne. Razlike med projekcijami med posameznimi občinami so torej predvsem posledica različne izhodiščne starostno spolne sestave prebivalstva. Le-ta pa je posledica preteklih demografskih dogodkov. Če je v neki občini zelo visok delež starejših prebivalcev je seveda tudi letno število smrti večje kot v drugi občini, kjer je ta delež bistveno nižji, čeprav je verjetnost smrti v določeni starosti v obeh občinah enaka. Podobno velja tudi za število rojstev, ki je predvsem odvisno od števila in deleža žensk v rodni dobi.

Demografsko dogajanje v Sloveniji po drugi svetovni vojni je bilo dokaj burno. Na kratko lahko govorimo o treh obdobjih. V prvem je bila koncentracija na republiški ravni, ki se je odražala v pravem praznjenju celih pokrajin in zelo hitri rasti le nekaj mest, s poudarkom na Ljubljani. Približno v šestdesetih letih se je začel hitrejši razvoj regionalnih centrov in tudi nekaterih novih centrov (n.pr. Velenje, Nova Gorica itd.). Govorimo o koncentraciji na regionalni ravni. Sledila ji je koncentracija na občinski ravni, ko so bili za praznjenje podeželja najbolj »odgovorni« občinski centri. Na demografski razvoj Slovenije pa so imele poleg notranjih selitev velik vpliv tudi migracije prebivalcev iz nekdanjih Jugoslovanskih republik, ki so v obdobju najbolj intenzivnega priseljevanja pomenile kar tretjino letnega porasta števila prebivalcev.

Že v začetku osemdesetih let pa se je v Sloveniji začelo zniževanje rodnosti, ki se še do danes ni ustavilo. Letno število rojstev v Sloveniji je upadlo od preko 30 000 na manj kot 18 000. Ko se je zaradi razpada Jugoslavije ustavil pritok prebivalstva v Slovenijo (ki je bil nekaj let celo negativen) se je Slovenija znašla pred popolnoma novo demografsko sliko. Namesto planiranja, ki je temeljilo predvsem na rasti števila prebivalcev in tako »opravičevalo« vsako pametno ali tudi malo manj pametno investicijo se mora sedaj planiranje spremeniti iz kvantitativnega v kvalitativnega. Zmotno je mišljenje da na primer izgradnjo različne infrastrukture pogojuje le eventualni porast števila prebivalcev. Če le kot primer navedem obseg potrebne stanovanjske gradnje v Sloveniji praktično ob nespremenjenem številu prebivalcev. Čeprav je danes v Sloveniji več stanovanj kot gospodinjstev, pa je stanovanjski primanjkljaj še vedno zelo visok. Gre predvsem za višanje standarda. Samo če upoštevamo »zahodne« standarde, ki dnevno sobo ne štejejo kot sobo, ampak kot nujni sestavni del stanovanja (kakor kuhinja, kopalnica) postanejo naša dvosobna stanovanja naenkrat enosobna in trisobna dvosobna itd. Če pa k temu prištejemo še potrebno kvadraturu na člana družine in zahtevo vsak član gospodinjstva ena soba smo pred hudimi problemi. Podobno velja tudi za druge sfere človekovega življenja.

Tudi za nekdanjo občino Novo mesto in naselje Novo mesto so veljale podobne zakonitosti.

ŠTEVILO PREBIVALCEV OB POPISIH PREBIVALSTVA V NEKDANJI (»VELIKI«) OBČINI NOVO MESTO IN NASELJU NOVO MESTO

LETO	OBČINA	NASELJE
1948	43 618	5 732
1953	44 967	6 544
1961	45 475	10 878
1971	50 068	15 472
1981	55 584	19 741
1991	58 970	22 333

Število prebivalcev občine je do popisa leta 1961 praktično stagniralo. To velja tudi za naselje Novo mesto do popisa leta 1953. To je bilo obdobje koncentracije na republiški ravni. Po letu 1961 se je predvsem začelo hitro razvijati Novo mesto kot regionalno središče. Koncentracija na regionalni in občinski ravni je bila zelo izrazita. Na to nam kaže podatek, da se je število prebivalcev občine v obdobju 1961 – 1991 povečalo za 13 495 prebivalcev, vendar pa od tega kar za 11 455 v naselju Novo

mesto. Število prebivalcev izven naselja Novo mesto se je torej v tridesetih letih povečalo komaj za 2 040 prebivalcev, čeprav je bila občina med največjimi v Sloveniji.

Pretekli demografski razvoj nekega območja ni le neka »zanimivost« ampak močno vpliva na sedanji demografski potencial. Zaradi intenzivnega priseljevanja imajo zato nekatera območja danes izrazito slabo starostno sestavo prebivalstva, predvsem zaradi velikega števila starejšega prebivalstva. Tipičen primer je na primer Nova Gorica, ki je praktično zrasla v dobrih desetih letih in smo jo imenovali »mesto mladih«. Mladi so se postarali, priseljevanje se je ustavilo in sedaj je delež starejšega prebivalstva nenormalno visok, splošna demografska slika pa je bistveno slabša od večine tako imenovanih demografsko ogroženih območij.

To za naselje Novo mesto ne velja v taki meri, saj je bila močnejša rast števila prebivalcev razpotegnjena na štirideset let (hkrati pa moramo upoštevati, da danes veliko starejših Dolenjcev živi v Ljubljani ne pa na Dolenjskem).

NOVEJŠI DEMOGRAFSKI RAZVOJ MESTNE OBČINE NOVO MESTO

V tabeli številka 1 v prilogi je prikazano naravno in selitveno gibanje števila prebivalcev v Sloveniji za obdobje 1994 – 2002. Zaradi teritorialnih sprememb pa je ta tabela pri novomeški občini razdeljena na dva dela (1994 – 1998 in podatki za sedanjo MO Novo mesto za obdobje 1999 – 2002).

V Sloveniji je že od leta 1997 naravni prirastek negativen. Slovenija je pod prebivalstvenim (demografskim) pragom. To pomeni da število umrlih presega število rojenih prebivalcev. Nasprotno pa je bil naravni prirastek prebivalstva tako v občini v obdobju 1994 – 1998 kot v sedanji MO Novo mesto stalno pozitiven. Lahko rečemo, da je naravna rast v MO Novo mesto v primerjavi z ostalimi občinami med najbolj ugodnimi v Sloveniji. Vendar pa tudi ta za slovenske razmere dobra demografska slika v sebi skriva tudi slabosti. Naravna rast namreč ni zelo ugodna zaradi zelo velikega števila rojstev, ampak tudi zaradi nižjega deleža starejšega prebivalstva, ki se je odselilo v prvih desetletjih po drugi svetovni vojni. To se pokaže pri oceni demografskega potenciala.

V obdobju 1994 – 2000 je imela Slovenija stalno pozitivni migracijski saldo, seveda pa bistveno nižjega kot na primer v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. V občini Novo mesto iz obdobja 1994 – 1998 pa je bil migracijski saldo rahlo negativen. To velja tudi za sedanjo MO Novo mesto, kjer se je v obdobju 1999 – 2002 odselilo 77 prebivalcev več kot priselilo. Zaradi ugodne naravne rasti pa se je skupno število prebivalcev MO Novo mesto v tem obdobju povečalo za 242 prebivalcev.

V istem obdobju je število prebivalcev Slovenije poraslo, predvsem na račun priseljevanja, medtem ko je bila naravna rast ravno negativna.

Pri primerjavi podatkov o številu prebivalcev posameznih območij pa moramo upoštevati tudi spremenjeno definicijo prebivalstva v Sloveniji. To še posebej velja, v kolikor bi na primer želeli primerjati podatke o številu prebivalcev po naseljih med popisoma leta 1991 in 2002.

V letu 1995 je Statistični urad Republike Slovenije začel upoštevati spremenjeno definicijo prebivalstva Slovenije (Razvojna vprašanja statistike, Prebivalstvo Slovenije, Ljubljana 1996). Po definiciji, veljavni do konca leta 1994, smo šteli kot prebivalce Slovenije vse osebe, ki so imele v Sloveniji prijavljeno stalno prebivališče, tudi če so bile iz Slovenije začasno (več kot tri mesece) odsotne.

Sedanja definicija se od definicije prebivalstva, po kateri je SURS objavljala podatke do konca leta 1994 po podatkih Centralnega registra prebivalstva, razlikuje v naslednjem:

- v številu prebivalstva Slovenije niso več zajeti tisti državljani Republike Slovenije, ki imajo v njej stalno prebivališče, a začasno (več kot tri mesece) prebivajo v tujini;
- v številu prebivalstva Slovenije pa so zdaj všteti tudi tujci s prijavljenim stalnim oziroma začasnim prebivališčem v Sloveniji ter begunci.

Po sedanji statistični definiciji prebivalstva torej štejemo med prebivalce Slovenije:

- državljane Republike Slovenije s prijavljenim stalnim prebivališčem v Sloveniji, brez tistih, ki so odšli v tujino za več kot tri mesece in so svoj odhod prijavili v upravni enoti svojega stalnega prebivališča;
- tujce z izdanim dovoljenjem za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji, ki imajo prijavljeno stalno prebivališče;
- tujce z izdanim dovoljenjem za začasno prebivanje v Republiki Sloveniji, ki imajo prijavljeno začasno prebivališče;
- tujce z veljavnim delovnim ali poslovnim vizumom, ki imajo v Sloveniji prijavljeno začasno prebivališče;
- osebe z začasnim zatočiščem v Republiki Sloveniji;
- osebe, ki sta jim bila po zakonu o azilu priznana pravica do azila in status begunca v Republiki Sloveniji (begunci).

Pri projekcijah prebivalstva smo kot izhodišče upoštevali državljane Slovenije, kajti začasno prisotno prebivalstvo je praviloma prehodna kategorija, ki je pri svojem številu in starostno spolni sestavi dokaj konstantna, nima pa večjega vpliva na bodočo rodno in smrtnost, ker ima prehodno značaj.

VREDNOTENJE DEMOGRAFSKEGA POTENCIALA MO NOVO MESTO

Posledice dosedanjega demografskega razvoja občine se kažejo v sedanji starostno spolni sestavi prebivalstva. To je demografski potencial, ki ga ima občina. Demografski potencial je v bistvu sedanja starostnospolna sestava prebivalstva, ki je posledica preteklih demografskih dogodkov. Več ko je mlajšega prebivalstva (predvsem žensk zaradi rodno) bolj ugoden je demografski potencial. Preteklo demografsko dogajanje močno vpliva na sedanje število in delež starejšega prebivalstva. Demografski razvoj pred dvajsetimi tridesetimi leti vpliva na sedanje število žensk v najbolj rodni dobi in tako ob sedanjih koeficientih rodno tudi na število rojstev.

Teoretično gledano bi moralo biti največ prebivalcev starih eno leto, nato pa bi se zaradi umrljivosti število prebivalcev s starostjo počasi nižalo. Kot je razvidno iz starostne piramide (glej projekcijo) pa temu žal ni tako. Vzroke lahko iščemo tako v

preteklem odseljevanju (povojno odseljevanje in zato nižji delež starejšega prebivalstva) kot priseljevanju (priseljevanje in zato visok delež prebivalstva v zrelih letih), predvsem pa pri znižanju rodnosti v zadnjih dvajsetih letih. Na to nam kažejo tudi podatki o desetletnih starostnih skupinah prebivalstva MO Novo mesto 30. 6. 2003.

<u>STAROST</u>	<u>ŠTEVILO PREBIVALCEV</u>
0 – 10	4150
10 – 20	5417
20 – 30	6147
30 – 40	6229
40 – 50	6382
50 – 60	4867
60 – 70	4210
70 – 80	2573

Demografska slika MO Novo mesto je ugodna le v kolikor jo primerjamo s slovenskim povprečjem, ki pa je zelo neugodno (kar pa velja praktično za vse razvite države). Demografska slika MO Novo mesto pa ima tudi velike slabosti. Tako je na primer prebivalcev starih 60 do 70 let več kot pa otrok starih do deset let. Najbolj je številčna skupina prebivalcev starih od 40 do 50 let. Ko bo to prebivalstvo začelo prehajati v skupino starejših prebivalcev (ki jo omejujemo s starostjo 65 let) se bo začelo povečevati tudi letno število umrlih.

Za oceno bodočega števila prebivalcev je zelo pomembna rodnost, ki nam pove kolikšna je verjetnost da bo ženska v določeni starosti v določenem letu rodila otroka. Rodnost žal v Sloveniji (in tudi MO Novo mesto) upada že več kot dvajset let in ne kaže, da bi se rodnost tako v Sloveniji kot tudi v MO Novo mesto zopet začela dvigovati. Na število rojstev v določenem območju pa močno vpliva tudi absolutno število žensk v rodni dobi. Ker pa se je število rojstev v zadnjih dobrih dvajsetih letih stalno zniževalo lahko pričakujemo nadaljnje zniževanje števila rojstev zaradi vedno nižjega absolutnega števila žensk v rodni dobi. Poglejmo si petletne starostne skupine žensk v MO Novo mesto 30. 6. 2003.

<u>STAROST</u>	<u>ŠTEVILO ŽENSK</u>
0 - 5	959
5 – 10	1073
10 – 15	1199
15 – 20	1454
20 – 25	1502
25 – 30	1454
30 – 35	1426
35 – 40	1673
40 – 45	1654

Kljub temu, da ima MO Novo mesto še vedno pozitivno naravno rast, pa je število rojstev v zadnjem obdobju najnižje. Na to nam kaže število deklic do petega leta, ki je daleč najnižje med vsemi petletnimi starostnimi skupinami.

Ženske v starosti 20 do 30 let v povprečju rodijo 70% vseh otrok. Žensk v tej starosti je bilo leta 2002, ko se je v občini rodilo 421 otrok kar 2 956. Deklic v starosti do deset let pa je bilo v tem letu 2 052. Vprašamo se le lahko, kakšno bo število rojstev čez dvajset let, ko bodo te deklice stare 20 do 30 let in jih bo za dobrih 900 (**devetsto**) manj, kakor je danes žensk te starosti (v kolikor ne bo prišlo do močnejšega priseljevanja, ki pa problem le prestavi v prihodnost za nekaj let). Omenimo pa še, da je živelo na primer pred petnajstimi leti na območju sedanje MO Novo mesto krepko čez 3 300 žensk v starosti 20 do 30 let.

VREDNOTENJE DEMOGRAFSKEGA POTENCIALA OBMOČJA UZ NOVO MESTO

Seznam naselij, ki ležijo na območju UZ Novo mesto nam je posredovala MO Novo mesto. V območju UZ Novo mesto ležijo naselja: Boričevo (šifra naselja: 085004), Češča vas (085015), Črmošnjice pri Stopičah (085017), Dolenje Kamenje (085027), Gorenje Karteljevo (085059), Hudo (085086), Kuzarjev Kal (085104), Mala Cikava (085115), Mali Slatnik (085125), Novo mesto (085132), Sevno (085180), Smlenja vas (085181), Srebrniče (085183), Škrjanče pri Novem mestu (085197), Zalog (085235), Ždinja vas (085238).

Na območju UZ Novo mesto je v času popisa 31. 3. 2002 živelo 24 615 vseh prebivalcev kot so opredeljeni po novi definiciji prebivalstva. V naselju Novo mesto je živelo 22 415 vseh prebivalcev območja UZ (91%) v ostalih naseljih pa 2200 prebivalcev (9%).

Število prebivalcev 30. 6. 2003 za območje UZ Novo mesto (23 984) upošteva le državljanke Slovenije in to kategorijo prebivalstva smo uporabili pri projekcijah prebivalstva (glej razlago pri novi definiciji prebivalstva).

Naselje Novo mesto je imelo leta 1948 5 732 prebivalcev. Število prebivalcev je do naslednjega popisa leta 1953 rahlo naraslo na 6 544 prebivalcev. Nato pa je število prebivalcev začelo zelo hitro naraščati: leta 1961 (10 878), 1971 (15 472), 1981 (19 741), 1991 (22 333), 2002 (22 415). Podatki za obdobje 1948 – 1991 in podatek za leto 2002 niso absolutno medsebojno primerljivi zaradi spremenjene definicije prebivalstva v letu 1995. Vendar pa razlike niso zelo velike, zato lahko trdimo, da se je rast števila prebivalcev v naselju Novo mesto močno upočasnila. Ker delež prebivalstva naselja Novo mesto predstavlja 91% vsega prebivalstva območja UZ Novo mesto lahko ta demografski razvoj posplošimo na celotno območje UZ.

Število prebivalcev naselja Novo mesto je v obdobju 1953 – 1991 zelo hitro naraščalo predvsem zaradi priseljevanja. Priseljevanje mlajšega prebivalstva pa je prispevalo tudi k višji naravni rasti. Ko pa se je priseljevanje ustavilo smo se srečali s podobno situacijo kot smo jo omenili pri Novi Gorici, vendar ne tako izrazito. Nekdaj priseljeno prebivalstvo in seveda avtohtono prebivalstvo se stara. Ker ni dotoka mlajšega prebivalstva se seveda delež starejšega prebivalstva vedno hitreje povečuje.

Delež starejšega prebivalstva (prebivalstvo staro 65 let in več) v vsem prebivalstvu v MO Novo mesto 30. 6. 2003 je znašal 13,16% na območju UZ Novo mesto pa 13,39%. V prebivalcih občine so seveda všteti tudi prebivalci območja UZ. Zato smo izračunali tudi delež starejših prebivalcev le na območju izven UZ Novo mesto. Ta

delež je znašal 12,83%. To kaže na to, da je v nasprotju s splošnim mnenjem, starostna sestava prebivalstva novomeškega zaledja bolj ugodna od starostne sestave prebivalstva območja UZ Novo mesto.

Enako kot za občino prikazujemo tudi za prebivalstvo območja UZ Novo mesto podatke po desetletnih starostnih skupinah 30. 6. 2003.

<u>STAROST</u>	<u>ŠTEVILO PREBIVALCEV</u>
0 – 10	2370
10 – 20	3037
20 – 30	3663
30 – 40	3601
40 – 50	3732
50 – 60	2995
60 – 70	2567
70 – 80	1523

Podobno kot za občino lahko ugotovimo, da je več prebivalcev starih od 60 do 70 let, kot pa mladine do desetega leta. Največ prebivalcev pa je starih 40 do 50 let, kar seveda pomeni, da lahko pričakujemo zelo hitro rast absolutnega števila starejših prebivalcev in še hitrejšo rast njegovega deleža v vsem prebivalstvu zaradi vedno manjšega števila mladine.

Enako kot za občino velja tudi za starostno strukturo žensk. Poglejmo si petletne starostne skupine žensk na območju UZ Novo mesto 30. 6. 2003.

<u>STAROST</u>	<u>ŠTEVILO ŽENSK</u>
0 - 5	562
5 – 10	608
10 – 15	656
15 – 20	832
20 – 25	906
25 – 30	888
30 – 35	845
35 – 40	979
40 – 45	997

Enako kot za občino lahko ugotovimo, da je živelo leta 2003 na območju UZ kar 1 794 žensk v starosti 20 do 30 let (ko so koeficienti rodnosti najvišji) in le 1 170 deklic starih do deset let ali kar 624 manj. Če pogledamo še starostno skupino žensk starih 40 do 50 let, ki so bile na višku rodnosti pred dvajsetimi leti, vidimo da jih še danes živi 2005 ali kar 835 več kot je danes deklic starih do deset let. Kako je upadalo število rojstev v zadnjih 25 letih nam pokaže tudi število žensk po petletnih starostnih skupinah, ki vsako petletno obdobje od starosti 20 – 25 let upada in je daleč najnižje pri deklicah do petega leta. Kot zanimivost naj povemo, da je bilo na območju UZ Novo mesto leta 2003 221 žensk starih 24 let in le 104 stare eno leto, največ žensk pa je bilo starih 48 let (234).

PRIPRAVA KOEFICIENTOV RODNOSTI IN UMRJIVOSTI

Hipoteza o umrljivosti

Umrljivost prebivalcev Slovenije se znižuje, vendar zelo različno za moške in ženske. Srednje trajanje življenja ob rojstvu žensk se enakomerno povečuje, srednje trajanje življenja moških pa dolgoročno sicer počasi narašča, vendar poznamo tudi obdobja upadanja ali stagnacije, npr. šestdeseta in del sedemdesetih let.

Uporabili smo koeficiente umrljivosti, ki jih je izdelal SURS in sicer iz popolnih tablic umrljivosti iz sredine devetdesetih let. Od teh tablic smo nekoliko odstopili le pri dojenčkih.

Hipoteza o rodnosti

Starostnospecifične stopnje rodnosti smo povzeli iz Statističnega letopisa 2002 (Vir: SURS). V tabeli številka 9 so prikazane starostnospecifične stopnje rodnosti za zaporedje let od leta 1997 do leta 2001. Glede nato, da lahko v posameznih letih pride do manjših odstopanj, smo izračunali povprečne vrednosti starostnospecifičnih stopenj rodnosti in jih uporabili pri projekciji.

PROJEKCIJE PREBIVALSTVA

Izdelali smo šest projekcij prebivalstva. Projekciji prebivalstva po naravni rasti za MO Novo mesto in za območje UZ Novo mesto za obdobje 2003 - 2030. Izdelali smo tudi projekciji ob predpostavki pozitivnega migracijskega salda za obe območji za obdobje 2003 - 2010. Pri zadnjih dveh projekcijah po naravni rasti smo kot izhodišči uporabili starostnospolno sestavo prebivalstva, ki smo jo za leto 2010 dobili iz projekcij ob predpostavki pozitivnega migracijskega salda. Izdelani sta bili za obdobje 2010 – 2030. Vse projekcije so prikazane na tri različne načine. V prvi tabeli so prikazani rezultati ločeno za moške, ženske in skupaj za vsa projekcijska leta. Prikazano je skupno število prebivalcev in pa število prebivalcev po značilnih starostnih skupinah (0 do 1, 2 do 3 itd. do skupine 85 in več). V predzadnji koloni mig. je prikazan migracijski saldo (kjer bi lahko uporabili tudi negativno predpostavko). Pri projekcijah po naravni rasti je seveda vrednost mig. nič. Število migrantov smo po spolu razdelili na polovico, starostno strukturo pa smo ocenili na temelju empiričnih raziskav opravljenih na UI RS. V zadnji koloni je prikazan i.star. to je indeks staranja. Indeks staranja prikazuje razmerje med številom prebivalcev starejših od 65 in mladine do 14 let (pomnoženo s sto). Višji ko je indeks staranja večje je nesorazmerje med starejšim in mlajšim prebivalstvom. Tabele so prikazane na tri načine. Absolutno število prebivalcev (ŠTEVILO) po posameznih starostnih skupinah, delež tega prebivalstva v vsem prebivalstvu (STRUKTURA (v%)) in indeks na začetno leto (INDEKS NA ZAČETNO STANJE).

Rezultati projekcij so prikazani tudi na grafičen način. Gre za starostne piramide prebivalstva, kjer so grafično prikazane petletne starostne skupine, ločeno za moške in ženske za izbrana leta.

Tretji prikaz pa predstavlja tabela po enoletnih starostnospolnih skupinah za začetno in končno leto projekcije.

Če odpremo datoteke projekcij v Excelu v zavihku lahko odpremo vse tri različne prikaze (vhodni podatki, grafi, tabele).

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA MO NOVO MESTO ZA OBDOBJE 2003 - 2030

Projekcija prebivalstva po naravni rasti predpostavlja da ni selitev (saldo selitev je nič) njeni rezultati pa so odvisni od koeficientov rodnosti in umrljivosti predvsem pa od izhodiščne starostnospolne sestave (demografski potencial). Gre torej za projekcijo, kjer na eni strani predpostavljamo, da v občini ne bo prišlo do večjega razvoja in s tem priseljevanja, na drugi strani pa tudi ne do odseljevanja. Podrobni rezultati projekcije po naravni rasti za MO Novo mesto so prikazani v prilogi.

Že v poglavju o demografskem potencialu, smo opozorili na slabosti sedanje starostne sestave prebivalstva MO Novo mesto. Gre predvsem za manjše število deklic in ko bodo te deklice prišle v rodno dobo, še nižje število rojstev kakor pa je danes, ko je število žensk v rodni dobi bistveno višje, kakor pa ga pričakujemo v naslednjih letih.

Ker predpostavljamo, da se bo v Sloveniji nadaljevalo podaljševanje življenjske dobe lahko pričakujemo v bodočnosti celo nekaj več starejših prebivalcev, kakor pa nam kaže projekcija. Vendar pa je ta predpostavljena razlika le minimalna. Do večjih odstopanj lahko pride pri koeficientih rodnosti, ki pa so v zadnjih letih dokaj stabilni in se je njihovo padanje vsaj zaustavilo. Seveda pa občina sama praktično nima vpliva na te koeficiente, kajti »ponovno višanje« koeficientov rodnosti je pač državna naloga (dolžina porodniškega dopusta, višina otroških dodatkov, nižanje dohodnine, dejansko brezplačno šolanje, druge oblike pomoči itd. itd. so pač v državni pristojnosti). Občina lahko tukaj ukrepa le z povečanjem atraktivnosti svoje občine za priseljevanje prebivalstva (v kolikor si to želi) predvsem z odpiranjem novih delovnih mest in pa tudi z nižjimi cenami stanovanj, splošno urejenostjo infrastrukture, dobro razvitim otroškim varstvom, pestro ponudbo srednjih šol ipd. Seveda pa to na drugi strani pomeni demografsko siromašenje drugih občin. Slovenija je pač že cela pod demografskim pragom. Zavedati se moramo, da priseljevanje ne pomeni, da se bodo koeficienti rodnosti zato zvišali, povečalo se bo le število žensk v rodni dobi in zato tudi število rojstev.

Za vsako projekcijo prebivalstva rečemo, da se z oddaljevanjem od začetnega leta zmanjšuje njena verjetnost. Zato tudi za MO Novo mesto lahko rečemo, da je projekcija na primer do leta 2010 dokaj verjetna (seveda ob upoštevanju osnovne predpostavke, da gre za projekcijo po naravni rasti) za naslednja leta pa nam prikazuje razvoj, v kolikor ne bi prišlo do nekih bistvenih sprememb in jo lahko jemljemo bolj kot opozorilo.

Ob predpostavkah projekcije po naravni rasti bi se število prebivalcev MO Novo mesto znižalo od 40 786 prebivalcev leta 2003 na 39 898 prebivalcev leta 2010. Število prebivalcev bi se tako v tem obdobju znižalo za 888. Zaradi prehajanja vedno manj številčnih skupin žensk v rodno dobo pa bi se vedno hitreje nadaljevala negativna spirala razvoja. Tako bi do leta 2030 število prebivalcev komaj še presegalo 34 500 prebivalcev ali približno več kot 6 200 manj kakor danes.

Seveda pa bi se število prebivalcev v različnih starostnih skupinah različno spreminjalo. Če pogledamo na primer skupino mlajšega prebivalstva (0 do 14 let), vidimo da bi se število mladine znižalo od sedanjih 6629 prebivalcev na 5769 leta 2010. Nasprotno pa bi se število prebivalcev starih 65 let in več povečalo od sedanjih 5367 na 5659 prebivalcev leta 2010. Govorimo lahko o demografskih »škarjah«, ko se stalno znižuje število mladine in na drugi strani povečuje število starejših prebivalcev. Ta razkorak bi se do leta 2030 še bistveno povečal saj bi število mladine upadlo na 4099, število starejših pa se povečalo na 7045. V obdobju 2003 – 2030 bi tako število mladine upadlo za 2530, število starejših prebivalcev pa se povečalo za 1687.

Posebej bi radi opozorili na starejšo skupino prebivalstva ki se bo zelo povečala. Medtem ko je težje napovedovati število mladine (eventualne spremembe rodnosti, vpliv migracij) pa lahko število starejših prebivalcev dokaj natančno ocenimo. Ni namreč večje verjetnosti, da bi se to prebivalstvo kam odseljevalo, ali pa priseljevalo. Tudi koeficienti smrtnosti se verjetno ne bodo bistveno spreminjali. Zaradi stalnega podaljševanja povprečne življenjske dobe lahko kvečjemu pričakujemo celo še nekoliko višje število starejših prebivalcev.

Če pogledamo indekse na začetno stanje vidimo, da z izjemo starejših prebivalcev pričakujemo nazadovanje števila prebivalcev v vseh ostalih značilnih starostnih skupinah. Še večje razlike pa so med posameznimi značilnimi starostnimi skupinami vidne pri strukturi tabeli. To je posebej pomembno zato, ker nam pokaže kako se bo rušilo razmerje med tremi značilnimi starostnimi skupinami: šolajoča mladina : zaposleni : upokojeni. Delež mladine bi tako upadel od sedanjih 16,25% na 11,86% leta 2030, medtem ko bi se v istem obdobju delež starejših prebivalcev povečal od 13,16% na 20,38%.

Da je dolgoročen demografski razvoj MO Novo mesto dokaj neugoden lahko razberemo tudi iz starostnih piramid. Že piramida za leto 2003 nima preveč lepe oblike, predvsem zaradi vedno ožjega spodnjega dela (mlajše prebivalstvo), ta oblika pa se do leta 2030 že tako deformira, da lahko rečemo, da starostna piramida nima več oblike piramide ampak žare.

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO ZA OBDOBJE 2003 – 2030

Projekcija prebivalstva po naravni rasti za območje UZ Novo mesto je zelo podobna občinski projekciji (razen seveda absolutnih števil). Tudi za to območje veljajo enake zakonitosti nadaljnjega demografskega razvoja kot pri občini. Če pogledamo indeks gibanja števila vsega prebivalstva v obdobju 2003 – 2030 pa vidimo, da je padec števila prebivalcev na območju UZ Novo mesto celo nekoliko večji (indeks 84,2) kot pri projekciji za občino (indeks 84,7). Razlika je dejansko minimalna to pa velja tudi za primerjavo med ostalimi značilnimi starostnimi skupinami. Do manjših razlik prihaja le zaradi nekoliko drugačnega demografskega razvoja v preteklih obdobjih. Na območju UZ Novo mesto je število prebivalcev praktično stagniralo le v obdobjih 1948 – 1953 in 1991 – 2003, medtem ko je v vmesnem obdobju zelo hitro naraščalo. Nasprotno pa je število prebivalcev izven območja UZ vse obdobje praktično stagniralo. To pomeni, da se je praktično odselil ves naravni prirastek in je zato danes manj starejših prebivalcev.

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA MO NOVO MESTO OB PREDPOSTAVKI POZITIVNEGA MIGRACIJSKEGA SALDA 300 PREBIVALCEV LETNO V OBDOBJU 2003 – 2010

Projekcija prebivalstva po naravni rasti za MO Novo mesto, nam je pokazala kakšen demografski razvoj bi lahko pričakovali v občini v kolikor bi bilo število priselitev enako številu odselitev. Novo mesto kot regionalno središče jugovzhodne Slovenije pa načrtuje hitrejši gospodarski in demografski razvoj.

Že danes je dnevna delovna migracija v občino in predvsem na območje UZ Novo mesto zelo močna. Že v nekaj letih pa samo v večjih obratih predelovalne industrije pričakujemo približno 1 000 novih delovnih mest (Revoz, TPV, kooperanti Revoza, Krka d.d. in Adria Mobil d.d. – vir: MO Novo mesto 1. člen pogodbe in poglavje Zaposlovanje in brezposelnost v gospodarskih strokovnih podlagah za izdelavo UZ Novo mesto).

Na sestanku 3. 2. 2004 na podjetju Acer, ki so se ga udeležili predstavniki naročnika (MO Novo mesto), podjetja Acer in izdelovalci strokovnih podlag smo uskladili predviden obseg bodočih migracij v MO Novo mesto in območje UZ Novo mesto. Glede na sedanji obseg dnevne delovne migracije v občino in predvideno odpiranje velikega števila novih delovnih mest smo predpostavili, da bo v naslednjih letih (2003 – 2010) pozitivni migracijski saldo MO Novo mesto 300 prebivalcev letno in pozitivni migracijski saldo območja UZ Novo mesto 250 prebivalcev letno. To pomeni, da pričakujemo na območju UZ Novo mesto povprečno 250 priseljenih prebivalcev več kot odseljenih in še dodatno na ostalem delu občine 50 priseljenih prebivalcev več kot odseljenih. Glede na sedanje stanje bi radi predvsem opozorili na potrebo po gradnji novih stanovanj (poleg seveda ostale infrastrukture).

Priselitve seveda prispevajo k povečanju števila prebivalcev. Kot smo omenili že pri splošnem poglavju o projekcijah, pa ima priseljeno prebivalstvo specifično starostno sestavo. Predpostavljamo, da je kar 64% vseh priseljenih prebivalcev starih od 15 do 35 let in od tega polovica žensk, kar seveda poleg samega povečanja števila prebivalcev pomeni tudi povečanje števila rojstev.

Ob upoštevanju predpostavk projekcije z upoštevanjem migracij bi se število prebivalcev MO Novo mesto v obdobju 2003 – 2010 povečalo za 1328 prebivalcev v nasprotju s projekcijo po naravni rasti ko naj bi se v istem obdobju število prebivalcev znižalo za 888 prebivalcev. Zaradi specifične starostne sestave priseljenega prebivalstva se najbolj povečajo nekatere specifične starostne skupine. Gre predvsem za mlajše aktivno prebivalstvo, ženske v najbolj rodni dobi in tudi število najmlajših otrok. Zelo malo pa priseljevanje kratkoročno vpliva na število starejših prebivalcev. V primerjavi s projekcijo po naravni rasti bi se pri projekciji z migracijami število starejših prebivalcev povečalo le za nekaj manj kot šestdeset prebivalcev več. Zaradi priseljevanja se bistveno zmanjša tudi razpon demografskih škarij, za katere je značilno povečevanje števila starejših prebivalcev in hkratno zmanjševanje števila mladine.

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO OB PREDPOSTAVKI POZITIVNEGA MIGRACIJSKEGA SALDA 250 PREBIVALCEV LETNO V OBDOBJU 2003 – 2010

Obseg pozitivnega migracijskega salda 250 prebivalcev letno smo že utemeljili v poglavju projekcije za občino z migracijami. Ker večina industrije, ki namerava bistveno povečati število delovnih mest leži v območju UZ Novo mesto in tudi mesta Novo mesto kot regionalnega središča je seveda večji del predvidenega pozitivnega migracijskega salda usmerjen na to območje. Priseljevanje na območje UZ Novo mesto bo imelo tudi večji vpliv na bodočo demografsko sliko kot na občinski ravni. Letno število priseljenih 300 prebivalcev v občino pomeni teoretično letni porast za 0,74%, 250 priseljenih na območje UZ Novo mesto pa letni porast za 1,04%.

Ob predpostavkah projekcije z migracijami bi se število prebivalcev območja UZ Novo mesto povečalo od 23 984 prebivalcev leta 2003 na 25 282 prebivalcev leta 2010 ali za 1298 prebivalcev. Razlika do projekcije po naravni rasti pa znaša kar 1792 prebivalcev.

Podobno kot pri občini je razlika pri starejšem prebivalstvu med obema projekcijama zelo majhna. Zavedati pa se moramo, da je absolutni porast števila starejših prebivalcev še vedno zelo močan zaradi prehajanja vedno bolj številčnih generacij v to starost. Nižji je le delež tega prebivalstva zaradi rasti skupnega števila prebivalcev. Tudi na območju UZ Novo mesto pa bi se ob predpostavkah projekcije z migracijami bistveno povečalo predvsem število mlajših aktivnih prebivalcev, število žensk v rodni dobi in število otrok.

PROJEKCIJI PO NARAVNI RASTI ZA MO NOVO MESTO IN OBMOČJE UZ NOVO MESTO ZA OBDOBJE 2010 – 2030

Izhodišče teh dveh projekcij predstavlja ocena števila in starostnospolne sestave prebivalstva 30. 6. 2010 dobljene s projekcijama ob predpostavki pozitivnega migracijskega salda v obdobju 2003 – 2010.

Projekciji sta narejeni bolj kot opozorilo in ne predstavljata neke planske opredelitve. Obe pa nam pokažeta, da se takoj ko preneha priseljevanje, zopet začne nazadovanje števila prebivalcev. Čeprav predvideno priseljevanje v obdobju 2003 – 2010 izboljša starostno sestavo, predvsem na območju UZ Novo mesto, pa ne more v celoti nadomestiti (ko preneha priseljevanje) sedanje nizke rodnosti in pričakovanega nižjega števila žensk v rodni dobi.

Priseljevanje v obdobju 2003 – 2010 pomeni le zamik v začetku predvidenega zniževanja števila prebivalcev. Gre za kratkoročno rešitev medtem ko k bolj uravnoteženem demografskem razvoju v bodočnosti lahko prispeva le ponovni dvig sedanje nizke rodnosti.

DEMOGRAFSKI POLOŽAJ MO NOVO MESTO IN OBMOČJA UZ NOVO MESTO V REGIJI IN SLOVENIJI

MO Novo mesto je bila dolgo uvrščena v Dolenjsko regijo. Po zadnjih teritorialnih spremembah pa leži v novooblikovani in preimenovani statistični regiji: Jugovzhodna Slovenija. Bistvena razlika je predvsem v »širitvi« regije na Ribniško-Kočevski konec. Gre bolj za »politično« odločitev (predvsem z vidika možnosti izrabe Evropskih strukturnih fondov) saj na primer prave dnevne povezave z javnimi prevoznimi sredstvi med Novim mestom in Kočevskim praktično ni, kajti to območje je izrazito navezano na Ljubljano. Popolnoma jasno je, da sta tako Novo mesto kot Kočevje bistveno bolj povezana z Ljubljano kot pa med seboj. Na ta način pa se je bistveno zmanjšala daleč najbolj razvita Osrednjeslovenska statistična regija. Pravna podlaga za uporabo členitve na statistične regije je zagotovljena od leta 2000 in sicer z Uredbo o standardni klasifikaciji teritorialnih enot (UL RS 28/00). V omenjeni uredbi so statistične regije kot enote na ravni SKTE 3 (standardna klasifikacija teritorialnih enot) navedene kot nacionalni standard za zbiranje in izkazovanje podatkov na regionalni ravni. Opredeljene so kot analogija enotam NUTS 3 – to so enote tretje ravni po NUTS oziroma Numenklaturi statističnih teritorialnih enot za potrebe statistike, ki se uporablja v Evropski uniji. Gre torej za statistične enote ne pa upravnopolitične.

V statistični regiji Jugovzhodna Slovenija ležijo občine: Črnomelj, Dolenjske Toplice, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Metlika, Mirna Peč, Novo mesto, Osilnica, Ribnica, Semič, Sodražica, Šentjernej, Škocjan, Trebnje in Žužemberk. Po površini je to največja statistična regija v Sloveniji (2 675 kvadratnih kilometrov), po številu prebivalcev pa na petem mestu (138 414 prebivalcev). Zaradi obsežnega praktično neposeljenega na novo priključenega ozemlja je gostota prebivalstva med najnižjimi v Sloveniji. Število prebivalcev je v obdobju 1995 – 2002 poraslo za dobrih tisoč ali podobno slovenskemu povprečju. Ker gre vsaj za sedaj »dejansko za dve regiji«, ki medsebojno vsaj gospodarsko praktično nista povezani so lahko tudi ostali demografski, ekonomski in socialni kazalci celo zavajajoči. Vsaj posredno pa se je formalno povečala vloga Novega mesta kot regionalnega središča.

Novo mesto je nesporno regionalno središče Jugovzhodne Slovenije in ni omejeno le na statistično regijo Jugovzhodna Slovenija, ampak je njegov vpliv zelo močan tudi v Spodnjeposavski statistični regiji. Po svoji velikosti, številu prebivalcev in gospodarski moči ga lahko uvrstimo takoj za Ljubljano, Mariborom in Celjem. Glede na predvidene investicije v nova delovna mesta lahko pričakujemo nadaljnje večanje njegovega regionalnega pomena. Verjetno je še najbolj vprašljivo ali bo lahko takemu razvoju sledila tudi stanovanjska gradnja.

Vplivno območje Novega mesta je vedno segalo tudi v sosednje dele Hrvaške (podobno kot Zagreba na to območje in delno Karlovca predvsem v Belo Krajino). Z osamosvojitvijo Slovenije so te vezi nekoliko popustile. Z uveljavitvijo Schengenske meje pa bo predvsem dnevni pretok delovne sile za določeno obdobje precej omejen, kar zopet govori o potrebi po neki obliki večje stanovanjske gradnje v Novem mestu. Ta meja bo seveda še bolj okrepila regionalno vlogo Novega mesta v Jugovzhodni Sloveniji (predvsem v Beli Krajini in Spodnjem Posavju). Seveda pa lahko prej ali slej pričakujemo širjenje Evrope na Balkan (Hrvaško) in s tem kar se meja tiče zopet vzpostavitev stanja, kot je bilo v nekdanji Jugoslaviji.

Novo mesto ima torej nekaj let na razpolago da okrepi svojo regionalno vlogo v Jugovzhodni Sloveniji. Razvoj mora temeljiti predvsem na kvaliteti in ne kvantiteti kajti po velikosti Novo mesto nikoli ne bo moglo konkurirati bližnjemu milijonskemu Zagrebu. Podobno kot za vsa manjša evropska regionalna središča (ali za evropske razmere celo majhna lokalna središča) gre predvsem za določeno obliko specializacije tako na področju sekundarnega kot tudi terciarnega in kvartarnega sektorja. Seveda pa pričakujemo, da bo Novo mesto še vedno ostajalo zelo pomemben člen v sistemu centralnih krajev Slovenije.

POVZETEK DEMOGRAFSKIH STROKOVNIH PODLAG S Poudarkom NA OBMOČJU URBANISTIČNE ZASNOVE NOVEGA MESTA

Glavni namen študije je ocena sedanjega demografskega položaja MO Novo mesto, območja UZ Novo mesto ter ocena bodočih demografskih sprememb ob različnih predpostavkah.. Ocena je narejena s pomočjo projekcij prebivalstva ob upoštevanju enoletne starostno spolne sestave prebivalstva in starostno spolno specifičnih koeficientov umrljivosti in starostno specifičnih koeficientov rodnosti. Kot izhodišče smo uporabili prebivalce (državljeni) 30. 6. 2003 (vir: MNZ in SURS). Izdelali smo projekciji prebivalstva po naravni rasti za občino in območje Urbanistične zasnove do leta 2030, ter za obe enoti tudi projekciji, ki predpostavljata letni pozitivni migracijski saldo v obdobju 2003 - 2010 (MO 300 ; UZ 250). Kako bi tako priseljevanje vplivalo na demografski potencial obeh območij smo preverili s projekcijama po naravni rasti za obdobje 2010 – 2030. Naloga predstavlja demografske strokovne podlage za izdelavo Urbanistične zasnove območja UZ Novo mesto.

Število prebivalcev MO Novo mesto je v obdobju 1948 – 2002 naraščalo. Praktično ves porast števila prebivalcev pa je bil usmerjen na območje UZ Novo mesto. MO Novo mesto obstaja od leta 1998. Za občino je značilna za slovenske razmere dokaj visoka naravna rast (nad demografskim pragom – število rojenih presega število umrlih prebivalcev – medtem ko je Slovenija pod demografskim pragom). V zadnjih letih pa je imela občina rahlo negativen migracijski saldo prebivalstva.

Novo mesto je nesporno regionalno središče Jugovzhodne Slovenije in ni omejeno le na statistično regijo Jugovzhodna Slovenija, ampak je njegov vpliv zelo močan tudi v Spodnjeposavski statistični regiji.. Glede na predvidene investicije v nova delovna mesta lahko pričakujemo nadaljnje večanje njegovega regionalnega pomena.

Vplivno območje Novega mesta je vedno segalo tudi v sosednje dele Hrvaške. Z osamosvojitvijo Slovenije so te vezi nekoliko popustile. Z uveljavitvijo Schengenske meje pa bo predvsem dnevni pretok delovne sile za določeno obdobje precej omejen.. Ta meja bo seveda še bolj okrepila regionalno vlogo Novega mesta v Jugovzhodni Sloveniji (predvsem v Beli Krajini in Spodnjem Posavju). Seveda pa lahko prej ali slej pričakujemo širjenje Evrope na Balkan (Hrvaško) in s tem kar se meja tiče zopet vzpostavitev stanja, kot je bilo v nekdanji Jugoslaviji in s tem predvsem »hudo konkurenco« milijonskega Zagreba.

V naslednjih letih predvsem predelovalna industrija načrtuje odprtje več kot 1000 novih delovnih mest. Območje UZ Novo mesto ima že danes zelo veliko dnevnih delovnih migrantov, ki vsakodnevno prihajajo na delo v Novo mesto, z odprtjem

novih delovnih mest pa bi se to število še povečalo. Na sestanku naročnika (MO Novo mesto), izdelovalca podjetje Acer in predstavnikov izdelovalcev strokovnih podlag smo zato kot plansko opredelitev bodočega priseljevanja na območje UZ Novo mesto ocenili da bo to območje imelo v obdobju 2003 – 2010 pozitivni migracijski saldo 250 prebivalcev letno. To pa seveda zahteva poleg izboljšanja infrastrukture predvsem pospešeno stanovanjsko gradnjo.

PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO ZA OBDOBJE 2003 – 2010
OB PREDPOSTAVKI 250 PRISELJENIH PREBIVALCEV LETNO

Š T E V I L O

Leto	skupaj	0 - 1	2 - 3	4 - 6	0 - 6	7 - 14	0 - 14	15 - 18	19 - 24	25 - 64	15 - 64	65 <	85 <	mig.
2003	23984	459	465	727	1651	2086	3737	1317	2223	13495	17035	3212	159	0
2004	24171	441	504	717	1662	2021	3683	1294	2250	13664	17208	3280	151	250
2005	24358	461	475	745	1681	2012	3693	1244	2242	13835	17321	3344	162	250
2006	24542	471	457	749	1677	2007	3684	1231	2243	13980	17454	3404	166	250
2007	24725	480	477	755	1712	1997	3709	1148	2283	14120	17551	3465	181	250
2008	24911	489	487	741	1717	2010	3727	1095	2272	14304	17671	3513	187	250
2009	25100	498	496	728	1722	2023	3745	1105	2202	14521	17828	3527	187	250
2010	25282	505	505	753	1763	2025	3788	1069	2144	14798	18011	3483	186	250

Leto	skupaj	0 - 1	2 - 3	4 - 6	0 - 6	7 - 14	0 - 14	15 - 18	19 - 24	25 - 64	15 - 64	65 <	85 <	mig.
2003	100	1,91	1,94	3,03	6,88	8,70	15,58	5,49	9,27	56,27	71,03	13,39	0,66	1,04
2004	100	1,82	2,09	2,97	6,88	8,36	15,24	5,35	9,31	56,53	71,19	13,57	0,62	1,03
2005	100	1,89	1,95	3,06	6,90	8,26	15,16	5,11	9,20	56,80	71,11	13,73	0,67	1,03
2006	100	1,92	1,86	3,05	6,83	8,18	15,01	5,02	9,14	56,96	71,12	13,87	0,68	1,02
2007	100	1,94	1,93	3,05	6,92	8,08	15,00	4,64	9,23	57,11	70,98	14,01	0,73	1,01
2008	100	1,96	1,95	2,97	6,89	8,07	14,96	4,40	9,12	57,42	70,94	14,10	0,75	1,00
2009	100	1,98	1,98	2,90	6,86	8,06	14,92	4,40	8,77	57,85	71,03	14,05	0,75	1,00
2010	100	2,00	2,00	2,98	6,97	8,01	14,98	4,23	8,48	58,53	71,24	13,78	0,74	0,99

Leto	skupaj	0 - 1	2 - 3	4 - 6	0 - 6	7 - 14	0 - 14	15 - 18	19 - 24	25 - 64	15 - 64	65 <	85 <
2003	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2004	100,8	96,1	108,4	98,6	100,7	96,9	98,6	98,3	101,2	101,3	101,0	102,1	95,0
2005	101,6	100,4	102,2	102,5	101,8	96,5	98,8	94,5	100,9	102,5	101,7	104,1	101,9
2006	102,3	102,6	98,3	103,0	101,6	96,2	98,6	93,5	100,9	103,6	102,5	106,0	104,4
2007	103,1	104,6	102,6	103,9	103,7	95,7	99,3	87,2	102,7	104,6	103,0	107,9	113,8
2008	103,9	106,5	104,7	101,9	104,0	96,4	99,7	83,1	102,2	106,0	103,7	109,4	117,6
2009	104,7	108,5	106,7	100,1	104,3	97,0	100,2	83,9	99,1	107,6	104,7	109,8	117,6
2010	105,4	110,0	108,6	103,6	106,8	97,1	101,4	81,2	96,4	109,7	105,7	108,4	117,0

Projekcija po naravni rasti predpostavlja nazadovanje števila prebivalcev, medtem ko prikazana projekcija ob predpostavki priseljevanja kaže na naraščanje števila prebivalcev. Vendar pa projekcija prebivalstva po naravni rasti za obdobje 2010-2030 zopet kaže na zniževanje števila prebivalcev. Predvideno priseljevanje bo torej le prelozilo začetek zniževanja števila prebivalcev v kolikor se ne bo zvišala rodnost ali pa nadaljevalo priseljevanje. Glavni vzrok je nizka rodnost, ki je v zadnjem četrtletju povzročila bistveno znižanje števila rojstev. Leta 2003 je na območju UZ Novo mesto živelo 1794 žensk v starosti 20 do 30 let (ko so koeficienti rodnosti najvišji) in le 1170 deklic starih do deset let ali kar 624 manj. Zato je jasno, da bo število rojstev še nadalje upadalo zaradi vsako leto nižjega števila žensk v rodni dobi.

Število prebivalcev bi se torej v obdobju 2003 – 2010 povečalo za dobrih 1 300 prebivalcev ali glede na predvideno zmanjšanje povprečne velikosti gospodinjstev za 500 gospodinjstev. V kolikor bi se nadaljevalo priseljevanje tudi po letu 2010 pa lahko računamo, da bi znašal do leta 2015 skupni porast števila prebivalcev slabih 2000 prebivalcev in približno 700 gospodinjstev. Pri načrtovanju stanovanjske gradnje pa moramo upoštevati tudi sedanji stanovanjski primanjkljaj (predvsem z

vidika višjih standardov) in močno dnevno delovno migracijo (predvsem del mlajših dnevnih delovnih migrantov si želi dobiti stanovanje v bližini delovnega mesta).

Predvsem za slovenske (in tudi evropske) razmere še dokaj ugodna rodnost in pa velike investicije v nova delovna mesta (ki pa ji mora slediti stanovanjska gradnja) lahko pričakujemo dokaj ugoden nadaljnji demografski razvoj tako občine kot območja UZ Novo mesto. To velja predvsem v primerjavi z ostalimi razvitimi državami in regijami.

VIRI IN LITERATURA (IZBOR NOVEJŠE LITERATURE)

- Planski dokumenti MO Novo mesto (in predhodnih »občin Novo mesto«) in razgovori z naročnikom, izvajalcem in izdelovalci strokovnih podlag
- Katalog regionalnih delitev Republike Slovenije 2001, SURS, Ljubljana 2001
- Rezultati raziskovanj – prebivalstvo Slovenije 1995-2002, SURS, Ljubljana
- Statistični letopisi 1990 – 2003, SURS, Ljubljana
- Register prebivalstva 30. 6. 2003, MNZ, SURS, Ljubljana
- Statistični urad Republike Slovenije (SURS): podatki popisov prebivalstva, SURS:
- Jakoš Aleksander: “Demografske in regionalne presoje” v “Nacionalni stanovanjski program”, UI RS 1991
- Jakoš Aleksander: “Projekcije prebivalstva – analize in projekcije demografskega razvoja v Sloveniji do leta 2020 po občinah za potrebe prostorskega plana Slovenije”, UI RS 1996
- Jakoš Aleksander: “Analiza in projekcija demografskega razvoja na mestnem območju Nove Gorice do leta 2020”, UI RS julij 2000
- Jakoš Aleksander: “Demografski potencial in ocena bodočega gibanja števila prebivalcev ob upoštevanju migracij za mestno občino Koper”, UI RS september 2001
- Jakoš Aleksander: “Demografski potencial in ocena bodočega gibanja števila prebivalcev po naravni rasti in ob upoštevanju migracij za območje Urbanistične zasnove mesta Celje”, UI RS, marec 2002
- Jakoš Aleksander: “Demografske strokovne podlage za potrebe sprememb prostorskega plana občine Radovljica”, UI RS maj 2003
- Jakoš Aleksander: “Ocena dosedanjega gibanja števila prebivalcev-ocena demografskega potenciala mestne občine Piran”, UI RS, september 2001
- Jakoš Aleksander: “Demografski potencial in ocena bodočega gibanja števila prebivalcev za občino Ormož”, UI RS, avgust 2001
- Jakoš, Aleksander. Prebivalstveni prag = The demographic threshold. *Urbani izziv*, 2002, let. 13, št. 2, str. 60-66, 139-142, ilustr. [COBISS.SI-ID 1958851]
- Jakoš Aleksander: »Demografske strokovne podlage za potrebe sprememb prostorskega plana občine Idrija«, UI RS junij 2003
- Jakoš Aleksander: »Demografska študija za celotno občino s poudarkom na območju mesta Črnomelj«, UI RS november 2003
- Malačič dr. Janez: »Demografija – teorija, analiza, metode in modeli«, EF, Ljubljana 2003
- International Journal of Urban and Regional Research, Volume 15, Number 4, 1991
- Europes population Towards the next Century, Edited by Ray Hall and Paul White, London 1995
- Ogden Philip E.: »Population Geography«, Progress in Human Geography 23. 4. 1999

PRILOGE

**NARAVNO IN SELITVENO GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALCEV V SLOVENIJI V
OBDOBJU 1995-2002 ; NARAVNO IN SELITVENO GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALCEV V
MO OBČINI NOVO MESTO V OBDOBJU 1999-2002 (1994 - 1998)
DATOTEKA: TABELA1.XLS**

**PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA MO NOVO MESTO ZA
OBDOBJE 2003 - 2030**

DATOTEKA: PROJBOCNR.XLS

**PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO
ZA OBDOBJE 2003 – 2030**

DATOTEKA: PROJUZNR.XLS

**PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA MO NOVO MESTO OB PREDPOSTAVKI
POZITIVNEGA MIGRACIJSKEGA SALDA 300 PREBIVALCEV LETNO V OBDOBJU
2003-2010**

DATOTEKA: PROJBOCMIGR.XLS

**PROJEKCIJA PREBIVALSTVA ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO OB PREDPOSTAVKI
POZITIVNEGA MIGRACIJSKEGA SALDA 250 PREBIVALCEV LETNO V OBDOBJU
2003-2010**

DATOTEKA: PROJUZMIGR.XLS

**PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA MO NOVO MESTO ZA
OBDOBJE 2010-2030 (IZHODIŠČE: ocena števila in starostnospolne sestave prebivalstva
30.6.2010 dobljena iz projekcije prebivalstva za obdobje 2003-2010 ob predpostavki pozitivnega
migracijskega salda 300 prebivalcev letno)**

DATOTEKA: PROJBOCMIGRNR.XLS

**PROJEKCIJA PREBIVALSTVA PO NARAVNI RASTI ZA OBMOČJE UZ NOVO MESTO
ZA OBDOBJE 2010-2030 (IZHODIŠČE: ocena števila in starostnospolne sestave prebivalstva
30.6.2010 dobljena iz projekcije prebivalstva za obdobje 2003-2010 ob predpostavki pozitivnega
migracijskega salda 250 prebivalcev letno)**

DATOTEKA: PROJUZMIGRNR.XLS

OPOMBA: Priloge na spletnih straneh niso objavljene. Za ogled prilog pišite na webmaster@novomesto.si.